

Uudised

EMCDDA JA EUROPOLI KOOSTATUD ELI UIMASTITURGUDE 2019. AASTA ARUANNE

Uues aruandes tõstetakse esile ELi uimastiturgu laiaulatuslikku mõju tervisele ja julgeolekule

(26.11.2019, BRÜSSEL **AVALDAMISKEELD: kuni 10.00 Kesk-Euroopa (Brüsseli) aja järgi (9.00 Lissabon)**) Eurooplased kulutavad uimastite ostmisele jaemüügitasandil vähemalt 30 miljardit eurot aastas, mis muudab uimastituru organiseeritud kuritegelikele rühmitustele Euroopa Liidus oluliseks sissetulekuallikaks. See arv tehakse teatavaks täna avaldatavas **ELi uimastiturgu 2019. aasta aruandes**, mille koostasid **Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus (EMCDDA)** ja **Europol** ⁽¹⁾. Ligikaudu kaks viiendikku (39%) sellest kulutatakse kanepile, 31% kokaiinile, 25% herooinile ning 5% amfetamiinidele ja MDMA-le (joonis 1.1) ⁽²⁾.

Need kaks ametit on koostanud ühiselt kolmanda ajakohase ülevaatearuande Euroopa ebaseaduslike uimastite turust. Aruandes käsitletakse tarneahela suundumusi alates tootmisest ja salakaubaveost kuni turustamise ja müüginini. Selles kirjeldatakse, kuidas uimastiturg avaldab laiaulatuslikku mõju nii tervisele kui ka julgeolekule ning kuidas terviklik lähenemisviis on tõhusa uimastikontrollipoliitika jaoks otsustava tähtsusega.

Täna aruande järeldusi tutvustades ütles **Euroopa Komisjoni rände, siseasjade ja kodakondsuse volinik Dimitris Avramopoulos**: „Organiseeritud kuritegelikud rühmitused kasutavad kiiresti ära uusi rahalise tulu saamise võimalusi ning kasutavad üha enam ka tehnika- ja logistikauuendusi, et laiendada tegevust üle piiride. Samuti on uimastid nüüd Euroopa tarbijatele kättesaadavamad, sageli sotsiaalmeedia ja interneti kaudu. Tänapäevane aruanne tõendab taas, et ebaseaduslike uimastite turg ohustab jätkuvalt meie kodanike tervist ja julgeolekut. Jätkame intensiivset koostööd liikmesriikide ja rahvusvaheliste partneritega, et tugevdada noorte, kodanike ja ühiskonna hüvanguks uimastivastase võitluse kõiki aspekte.“

Strateegiline ja tegevusele suunatud analüüs kombineerib **Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse** uimastiseiresüsteemi andmeid **Europoli** operatiivteabega organiseeritud kuritegevuse kohta. Viimased andmed ⁽³⁾ näitavad, et uimastite üldine kättesaadavus Euroopas on endiselt väga suur ning tarbijatel on stabiilsete või langevate hindadega juurdepääs erinevatele väga puhastele ja tugevatoimelistele toodetele. Aruannet läbib olulise teemana uimastite tootmise keskkonnamõju, sealhulgas metsade hävitamine ja keemiliste jäätmete kaadamine, mis võib põhjustada keskkonnakahju, ohutusriske ja suuri puhastuskulusid.

ELi uimastituruga seotud vägivald ja korrupsioon kasvavad

Aruanne rõhutab Euroopa kasvavat tähtsust uimastite siht- ja tootmispäringkonnana ning näitab, kuidas traditsiooniliselt uimasteid tootvates riikides pikka aega esinenud vägivald ja korrupsioon on muutunud ELis üha nähtavamaks. Analüüsis esitatud uimastikaubanduse laiaulatuslikud tagajärjed on muu hulgas negatiivne mõju ühiskonnale (nt jõuguvägivald, uimastitega seotud tapmised) ning surve avaliku sektori asutustele ja riigivalitsemisele. Uuritakse ka uimastituru seoseid laiemal kuritegevusega (nt inimkaubandus, terrorism) ning selle kahjulikke tagajärgi seaduslikule majandustegevusele (nt kuidas uimastikaubandusega seotud rahapesu kahjustab seaduslikku äritegevust) (vt I osa infograafik ja joonis 1.2).

Kaubandus, tehnoloogia ja kuritegelikud vahendid soodustavad ja hõlbustavad turu toimimist

Aruande kohaselt on *üleilmastumine, tehnoloogia ja innovatsioon ning kuritegelikud vahendid* kolm uimastituru arengut soodustavat ja hõlbustavat jõudu. Ülemaailmselt üha rohkem ühendatud ja tehnoloogiapõhisel turul kasutatavad organiseeritud kuritegelikud rühmitused ära äriturgude laienemisest, seonduvast logistilisest arengust ja digitaliseerimisest tulenevaid võimalusi. Aruandes väljendatakse muret uimastite salakaubaveo mitmekesisumise pärast merel (joonis 2.4) ja üldlennunduse (nt eralennukid, mehitamata õhusõidukid) väärkasutamise pärast kriminaalsetel eesmärkidel (joonis 2.5). Posti- ja pakiteenuste kasutamine uimastitranspordis kasvab samuti kiiresti, sest internetiostude arv Euroopas kasvab ja kaubakogused suurenevad.

Pinnaveebi- ja krüptoturud, samuti sotsiaalmeedia, sõnumiteenused ja mobiilirakendused pakuvad võimalusi uimastite internetimüügiks. Ehkki krüptoturud endiselt tegutsevad (praegu toimib veel umbes 10 turgu – joonis 2.8), on tekkinud ka internetimüüjate kauplused ning konkreetsetele rahvustele ja keelerühmadele suunatud turud. Ebaseaduslikud tulirelvad, krüpteeritud nutitelefonid ja võltsitud dokumendid on peamised kuritegelikud vahendid, mida uimastikauplejad üha enam kasutavad.

Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse direktor Alexis Goosdeel märgib: „Käesolev aruanne on poliitikakujundajatele selge meeldetuletus tegeleda kiiresti kasvava uimastituruga, mis on üha enam ülemaailmne, ühendatud ja digitehnoloogial põhinev. Uimastite suurtootmine ELis ja väljaspool on suurendanud looduslike ja sünteetiliste ainete kättesaadavust. See tähendab, et tarbijatel on nüüd taskukohaste hindadega juurdepääs mitmesugustele väga tugevatoimelistele ja puhastele toodetele. Kasvav probleem on uimastitega seotud vägivald ja korruptsiooni sagenemine ELis. Uimastikaubanduse tervisele ja julgeolekule avalduvate kaugeleulatuvate tagajärgede kõrvaldamine peab olema kiireloomuline prioriteet.”

Europoli tegevdirektor Catherine De Bolle rõhutab: „Europol näeb meie operatiivtöö ja ELi liikmesriikidelt saadavate luureandmete kaudu salakaubanduse selget kasvu. Õiguskaitseasutused peavad selle arenguga tegelema ja seepärast investeerime suuri summasid, et toetada uimastitega seotud uurimisi Euroopas. Europol on sihikule võtnud eelkõige kõrgetasemelised organiseeritud kuritegelikud rühmitused, mis teenivad oma arvukate ohvrite arvelt suurt kasumit.”

Peamised analüüsitavad uimastiturud

Aruandes analüüsitakse põhjalikult Euroopas kasutatavate peamiste uimastite turgusid, võttes arvesse tootjast kasutajani kulgevat ahelat.

- **Kanep – üha mitmekesisemad tooted.** See uimastiturg, mis hinnanguline väärtus on vähemalt 11,6 miljardit eurot, on Euroopa suurim; viimase aasta jooksul on kanepit kasutanud ligikaudu 25 miljonit eurooplast (15–64-aastased). Aruanne näitab, et kuigi kanepiürt ja -vaik domineerivad endiselt, on kanepitooted Euroopas üha mitmekesisemad. Müüakse tugevatoimelisi ekstrakte, kanepipõhiseid ravimeid ja tervisetooteid ning üha rohkem kannabidioli- (CBD) või madala THC-sisaldusega tooteid erineval kujul (joonis 3.1). Nende toime ja võimalike tervisemõjude hoolikas jälgimine on hädavajalik. Õiguskaitset koormab ka kanepiga kaubitsevate organiseeritud kuritegelike rühmituste vaheline suurenenud vägivald.
- **Heroiin ja muud opioidid – tõsised terviseriskid ja lähteainetega seonduvad probleemid.** Suurim osa ELis ebaseadusliku uimastitarbimisega seotud kahjustest, sealhulgas surmajuhtumitest, on endiselt seotud opioiditarbimisega. Ligikaudu 1,3 miljoni probleemse opioiditarbijaga (peamiselt tarbitakse heroini) ELis on heroini jaeturu hinnanguline väärtus vähemalt 7,4 miljardit eurot aastas. Balkani marsruut jääb heroini peamiseks ELi sisenemise koridoriks, kuid on märke heroini salakaubaveo suurenemisest lõunapoolsel marsruudil, eelkõige Suessi kanali kaudu (joonis 4.8). Samuti on tõendeid heroini lähteaine atseetanühüriidi kõrvalesuunamise ja salakaubaveo kohta EList heroini tootmispiirkondadesse. Tugevatoimelised sünteetilised opioidid (nt fentanüüli derivaadid) on kasvav terviseoht. Nendega kaubeldakse üha enam internetis ja neid saadetakse posti teel, sageli väikestes pakendites, mis sisaldavad suurt hulka võimalikke annuseid.

- **Kokaiin – rekordkogustes tootmine ja laienevad turud.** See on ELis teine enim tarbitav ebaseaduslik uimasti, mille jaeturu väärtus on hinnanguliselt 9,1 miljardit eurot. Viimase aasta jooksul on kokaiini tarvitanud umbes 4 miljonit eurooplast (15–64-aastased). Kasutamine on endiselt koondunud Lõuna- ja Lääne-Euroopasse, kuid turu ulatus näib kasvavat. Rekordiline tootmine Lädina-Ameerikas on suurendanud salakaubavedu ELi (peamiselt merekonteinerites), kus on konfiskeeritud rekordkoguses aineid. Euroopa organiseeritud kuritegelike rühmituste kohalolek Lädina-Ameerikas võimaldab neil hallata tarneahelat algusest lõpuni. See võib tekitada kokaiiniturul konkurentsi, põhjustades vägivalda ELis. EL näib olevat kujunemas muudele turgudele (nt Lähis-Ida, Aasia) suunatud kokaiini transiidialaks.
- **Amfetamiin, metamfetamiin ja MDMA – sisetarbimiseks ja ekspordiks ettenähtud suurtootmine Euroopas.** Need ained moodustavad ligikaudu 5% kogu ELi uimastiturust, kusjuures ELi jaemüügituru hinnanguline aastane väärtus on vähemalt 1 miljardit eurot (amfetamiin ja metamfetamiin) ja 0,5 miljardit eurot (MDMA). Viimase aasta jooksul on amfetamiini või metamfetamiini proovinud ligikaudu 1,7 miljonit eurooplast (15–64-aastased) ja MDMAd (*ecstasy*) ligikaudu 2,6 miljonit eurooplast. Neid aineid toodetakse ELis sisetarbimiseks ja ekspordiks ning sageli tööstuslikus koguses. Uued tootmisviisid võimaldavad valmistada puhtamaid ja odavamaid tooteid, kusjuures organiseeritud kuritegelikud rühmitused kontrollivad kogu logistikaahelat.
- **Uued psühhoaktiivsed ained – vähem uusi avastamisi, kuid tugevatoimelised ained on tõsine terviseoht.** Need on eri ained, millele ei kohaldata rahvusvahelist uimastikontrolli. Uute psühhoaktiivsete ainete turu väärtus ei ole teada, kuid 2018. aastal teatati ELi varajase hoiatamise süsteemi kaudu 55 uuest psühhoaktiivsest aineist, mis teeb jälgitavate uute psühhoaktiivsete ainete koguarvuks 731. Peamised lähteriigid on Hiina ja vähemal määral India. Arvatakse, et poliitikameetmed ja õiguskaitsetegevus päritoluriikides on aidanud kaasa uute psühhoaktiivsete ainete leviku aeglustumisele (2014. aastal teatati 101 juhtumist). Kuid uued psühhoaktiivsed ained on jätkuvalt tõsine piiriülene terviseoht, sest turule tulevad tugevatoimelised sünteetilised opioidid, kannabinoidid ja võltsitud bensodiasepiinid, mida seostatakse teatatud tervisealaste hädaolukordade ja surmajuhtumitega.

Uimastiturgude vastu võitlemine – praegused ja tulevased tegevussuunad

Aruandes rõhutatakse, et üha keerukama, kohanemisvõimelisema ja dünaamilisema uimastituru tingimustes peab ELi poliitika ja tegevus olema sama kiire, kohanemisvõimeline ja ühtne. Aruandes esitletakse suurt hulka käimasolevaid tegevusi ebaseaduslike uimastite tarneahela vastu võitlemiseks, alates korrupsioonivastastest operatiivmeetmetest sadamates kuni ametnike koolitamiseni ebaseaduslike uimastilaborite sulgemiseks. Selles kirjeldatakse ka kõiki olemasolevaid poliitikavahendeid (nt koordineerimisstruktuurid, õigusaktid, koostööprogrammid ja rahastamisvahendid).

Aruandes esile tõstetud peamised tegevusvaldkonnad on muu hulgas järgmised: üleilmsel uimastiturul tegutsevate kõrgetasemeliste organiseeritud kuritegelike rühmituste ärimudelite vastu võitlemine, haavatavuse vähendamine välispiiridel ning investeerimine kohtuekspertiisi- ja toksikoloogiavõimekusse, et pidada sammu uimastitootmise uuendustega.

Ametid rõhutavad, et tulevikku suunatud lähenemisviis suurendab valmisolekut reageerida võimalikele tulevastele probleemidele, nagu virtuaalvaluutad, droonitehnoloogia, tarneahela logistika automatiseerimine ja tehisintellekt.

Märkused

⁽¹⁾ 2019 *EU Drug Markets Report* (ELi uimastiturgude aruanne), kommenteeritud kokkuvõttega, on inglise keeles kättesaadav aadressidel www.emcdda.europa.eu/2019/drug-markets ja www.europol.europa.eu. Sellele on lisatud 12 taustdokumenti, milles käsitletakse 2016. aastal tuvastatud lünki. Pressiteade on kättesaadav 24 keeles. Aruanne kuulub sarja, mida avaldatakse (alates 2013. aastast) iga kolme aasta järel.

⁽²⁾ Aruande graafikuid saab alla laadida Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse meediaraamatukogust www.emcdda.europa.eu/media-library

⁽³⁾ Kui ei ole märgitud teisiti, on aruandes esitatud 2017. aasta andmed.